

**AĞARƏHİM RƏHİMOVUN ƏSƏRLƏRİNDƏ AİLƏ MÖVZUSU VƏ ONUN
MÜASİR DÖVRLƏ ƏLAQƏSİ****Röya Cavanşir qızı Əhmədova***Bakı Qızlar Universitetinin magistrantı***ORCID:** 0009-0008-8767-1048<http://www.doi.org/10.62706/bqiz.2025.v24.i3.11>**E-mail:** royaahmedova24@gmail.com*Açar sözlər:* ailə, münasibət, ana, obraz, əsər, cəmiyyət, müasir*Ключевые слова:* семья, отношение, мать, образ, произведение, общество, современный*Key words:* family, relationship, mother, character, literary, society, modern

Azərbaycan ədəbiyyatının aktual mövzularından biri ailədir. Ailənin cəmiyyətdəki rolu, ailə münasibətləri və bu münasibətlərin zamanla necə dəyişməsi yazıçıların diqqət mərkəzində olmuşdur. Ağarəhim Rəhimovun əsərlərində bu mövzunun müzakirəsi dərin şəkildə aparılmışdır. Onun əsərlərində ailə münasibətləri, mənəvi və əxlaqi dəyərlər, vətən sevgisi və bu dəyərlərin insan həyatına təsiri dərin bədii təhlillərlə təqdim olunur. Rəhimovun əsərlərində təhlil olunan məsələlər müasir dövrümüzdə də öz aktuallığını qoruyub saxlamaqdadır. Ağarəhim Rəhimovun bir çox əsərlərində ailə mərkəzi mövzu kimi çıxış edir. Rəhimov, ailəni təkcə qan bağı ilə birləşən fərdlər qrupu kimi deyil, həm də mənəviyyatın, əxlaqın və ictimai məsuliyyətin formalaşdığı əsas bir institut kimi təqdim edir. Müasir dövrdə də ailə institutunun qarşısında oxşar problem və çağırışlar durur:

- Ailə böhranları və boşanmaların artması;
- Qadınların həm ailədə, həm də cəmiyyətdə üzərinə düşən ikili yük;
- Ailədaxili münasibətlərin düzgün tənzimlənməsi;
- Milli-mənəvi dəyərlərin qorunması ehtiyacı və s.

“Əsgər anası” pyesində Maral ana obrazı ətrafında qurulan hadisələr ailənin vətən qarşısında göstərdiyi fədakarlığı və bu yolda çəkilən mənəvi əzabları göz önünə gətirir. Maral ana 3 oğlunu vətən uğrunda itirir, lakin onun vətənə sevgisi, əqidəsi sarsılmazdır. Əsərdə ailənin həm fərdi, həm də ictimai məsuliyyət daşıdığı aydın şəkildə görünür. Müharibə dövründə ailənin birliyi, dözümlü və həmin dövrün qurbanları Rəhimovun qəhrəmanlarının xarakterində öz əksini tapır. Bu nümunə ailənin sadəcə şəxsi həyatla məhdudlaşmadığını, əksinə, birbaşa ümumxalq taleyinə təsirini aydın şəkildə göstərir.

“Qırmızı qar” əsərində təsvir olunan ailə dramı, müharibənin yaratdığı travmalar və onların ailə həyatına təsiri bu gün də aktualdır. Müasir dövrdə psixoloji travmalar, ailədaxili zorakılıq və emosional soyuma kimi hallar çoxalmaqda olduğu üçün Ağarəhim Rəhimovun ailəni qorumağa və ailə birliyinə çağıran fikirləri aktuallığını itirmir. Onun qəhrəmanları bir çox hallarda fiziki və mənəvi itkilərlə üzləşsələr də, ailə bağlarını qorumağa çalışırlar. Rəhimov, ailənin dayanıqlılığını cəmiyyət üçün əsas təməl dəyər olduğunu vurğulayır.

“Girdab” əsərində baş verən hadisələr ailədaxili münasibətlərin psixoloji dərinliyini, qadının ailə qarşısındakı fədakarlığını və mənəvi gücünü aydın şəkildə nümayiş etdirir. Şəfəq qadının ailə institutundakı həm qoruyucu, həm də birləşdirici rolunu simvolizə edir. Əsər göstərir

ki, ailə yalnız qan qohumluğu deyil, həm də mənəvi məsuliyyət, həm də qarşılıqlı etimad üzərində qurulan canlı bir birlikdir. Şəfqin Hümmətlə münasibətindəki qarşılıqlı hörmət, qayınana Qəhmərlə harmoniyası, baldızı Tubunun sınaqlarına qarşı təmkinli mövqeyi ailədaxili münasibətlərdə empatiyanın və səbrin nə qədər mühüm olduğunu vurğulayır. Əsərin kulminasiya nöqtəsi Şəfqin analıq hisslərinin təsviri ilə tamamlanır. Burada yazıçı qadının öz kimliyini tamamlama prosesini, eyni zamanda ailənin davamlılığını təmin edən ən mühüm amil – analığı ön plana çıxarır. Şəfq obrazı ailənin yalnız fərdi həyatla məhdudlaşmadığını, əksinə, cəmiyyətin mənəvi dayacağına çevrildiyini göstərir. Beləliklə, “Girdab” ailənin psixoloji və sosial mahiyyətini, habelə qadının ailədəki sabitləşdirici rolunu və fədakarlığını bədii şəkildə ümumiləşdirir.

Ağarəhim Rəhimovun əsərlərində aforistik fikirlərə tez-tez rast gəlmək mümkündür. Bu fikirlər bir çox hallarda oxucuda dərin təəssüratlar yaradır. Rəhimovun aforizmləri sadəcə bədii gözəllik deyil, həm də mənəvi dəyərlərin ifadəsidir. Onun ailə haqqında dəyərli fikirlərinə nəzər salaq:

“Azərbaycan xalqının ən ali, ən müqəddəs keyfiyyətlərindən biri onun ailə namusudur. Öz ləyaqətini, şərəfini, namusunu qorumağı bacarmayan, qiymətləndirməyi bilməyən cahilin, nədanın möhkəm təmələ əsaslanan saf ailəsi də ola bilməz. Ər-arvadın, arvad da ərin arxasında əzəmətli dağ, basılmaz qala kimi dayanmalıdı. Bu adamların hər şeydə təsadüfəlik axtarmağa, yalnız “Mən deyən olmalıdı” deyər düşünməyə mənəvi haqları yoxdu. Onların hər biri el-oba, cəmiyyət içərisindəki məsuliyyətlərini anlamalıdırlar...” (Girdab, səh.187)

“Onun aləmində adamın, xüsusilə də qadının özünə, ailəsinə aid olan ailə sirrini başqalarına açması ən böyük qəbahətdir. Belələri özlərinə nə qədər haqq qazandırmaya çalışsalar da, ətrafdakılar tərəfindən yaxşı qiymətləndirilə bilməz...” (Girdab, səh.418)

“Əxlaqi təkmilləşmə, mənəvi saflıq uğrunda mübarizə cəmiyyətin özünü şərtləndirir, ictimai həyatda normal davranış qaydalarını nizama salır. Cəmiyyət dəyişdikcə, haldan-hala düşdükcə əxlaqın, mənəviyyətin təkmilləşməsinə, inkişafına da böyük ehtiyac duyulur. Geniş mənada hər yaranan cəmiyyətin öz əxlaqı, öz mənəviyyəti olur” (“Girdab”, s.486).

Bu hikmətli fikirlərdə ailənin yalnız şəxsi həyat üçün deyil, ümumi ictimai nizam üçün də necə vacib olduğu göstərilir. Rəhimovun əsərlərində fərqli ailə modelləri təqdim olunur: klassik patriarxal ailə, müharibə şəraitində sarsılmış ailə, qadın rəhbərliyi ilə ayaqda qalmağa çalışan ailə və s. Bu modellər oxucuya ailənin müxtəlif şəraitlərdə necə davrandığını və hansı mərhələlərdən keçdiyini göstərir.

Nəticə olaraq deyər bilərik ki, Ağarəhim Rəhimovun əsərləri ailə dəyərlərinin təhlili baxımından zəngin bir xəzinədir. Onun əsərlərindəki ailə modelləri, insan münasibətləri və yaşanan problemlərin həlli yolları bu gün də öz aktuallığını qoruyub saxlamaqdadır. Rəhimovun ailəyə yanaşması həm milli, həm də universal dəyərləri ehtiva edir. Müasir dövrdə ailə dəyərlərinin zəifləməsi fonunda yazıçının əsərləri gənc nəsə və bütövlükdə cəmiyyətə mənəvi yol göstərə bilər.

Problemin aktuallığı. Müasir cəmiyyət ailə institutunun müxtəlif sosial və psixoloji təzyiqlərlə üzləşdiyi bir dövrdədir. Texnologiyanın inkişafı, şəhər həyatının sürətlənməsi, globallaşma və fərdiyyətçiliyin artması nəticəsində ailə dəyərləri zəifləməkdədir. Bu baxımdan Ağarəhim Rəhimovun əsərləri müasir dövr üçün mühüm bir bələdçi kimi çıxış edir. Onun ailə mü-

nasibətlərinə verdiyi yüksək dəyər, fədakarlıq və qarşılıqlı anlayışa əsaslanan ailə modeli müasir ailə problemlərinin həlli üçün mühüm mesajlar verir.

Problemin elmi yeniliyi. Müasir dövr ədəbiyyatında ailə kontekstinin dərinlən təhlili ictimai məsələlərin həllində önəmli yerə malikdir. Ağarəhim Rəhimovun yaradıcılığında ailə problemi geniş yer tutsa da, bu məsələ hələ tam sistemləşdirilmiş şəkildə tədqiq olunmamışdır. Bu elmi-tədqiqat işi həmin boşluğu doldurulması üçün əsaslı rol oynaya bilər.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Tədqiqat nəticəsində müəllimlər, tərbiyəçilər və təhsil işçiləri üçün ailə mövzusunda maarifləndirici materiallar əldə edə bilər. Həmçinin, bu tədqiqat işindən sosioloji və psixoloji tədqiqatlar üçün ədəbiyyat nümunəsi kimi istinad oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. A.N.Rəhimov. Səfalət. Elm nəşriyyatı, 1999.
2. A.N.Rəhimov. Girdab. Bakı: "Azər" nəşriyyatı, 2001. 686 s.
3. S.A.Rəhimova. Ağarəhim dramaturgiyasının hədəfləri. Bakı: "Orxan" NPM. 2020. 216 s.
4. S.A.Rəhimova. Ömrün izləri. Bakı: "Orxan" NPM. 2021. 208 s.
5. S.A.Rəhimova. Ağarəhim nəsrinin aspektləri. Bakı: "Orxan" NPM. 2021. 135 s.

R.C. Əhmədova

Ağarəhim Rəhimovun əsərlərində ailə mövzusu və onun müasir dövrlə əlaqəsi Xülasə

Azərbaycan ədəbiyyatında ailə mövzusu daim aktual olub və yazıçı Ağarəhim Rəhimovun əsərləri ailənin sosial-psixoloji təhlili üçün vacib bir mənbədir. Yazıcının əsərlərində ailə yalnız qan bağı ilə bağlı insanlar qrupu deyil, həm də mənəvi və ictimai dəyərlərin formalaşdığı əsas institut kimi təqdim olunur. Rəhimovun qəhrəmanları çətinliklərə baxmayaraq ailə bağlarını qorumağa çalışır. Ailə, onun cəmiyyətdəki rolu müasir dövrlə əlaqələndirilərək aktuallığını təsdiqləyir. Yazıçı müxtəlif ailə modellərini təqdim etməklə ailənin dəyişən şəraitlərdə necə dayanıqlı qaldığını göstərir.

Р.Дж. Ахмедова

Тема семьи в произведениях Ага-режима Рагимова и её связь с современностью Резюме

Тема семьи всегда была актуальна в азербайджанской литературе, и произведения писателя Ага-рахима Рагимова являются важным источником для социально-психологического анализа семьи. В произведениях писателя семья представлена не только как группа людей, связанных кровными узами, но и как основной институт, в котором формируются моральные и общественные ценности. Герои Рагимова стремятся сохранить семейные узы, несмотря на трудности. Семья, её роль в обществе подтверждают

свою актуальность, связывая её с современной эпохой. Представляя различные модели семьи, писатель показывает, как семья сохраняет устойчивость в меняющихся условиях.

R.Dj. Ahmedova

**The theme of family in Agharaim Rahimov's works and its connection
to the modern era
Summary**

The theme of family has always been relevant in Azerbaijani literature, and the works of the writer Agharaim Rahimov are an important source for the socio-psychological analysis of the family. In the writer's works, the family is presented not only as a group of people related by blood, but also as the main institution in which moral and social values are formed. Rahimov's heroes try to preserve family ties despite difficulties. The family, its role in society, confirms its relevance by relating it to the modern era. By presenting various family models, the writer shows how the family remains stable in changing conditions.

Redaksiyaya daxil olub: 07.10.2025